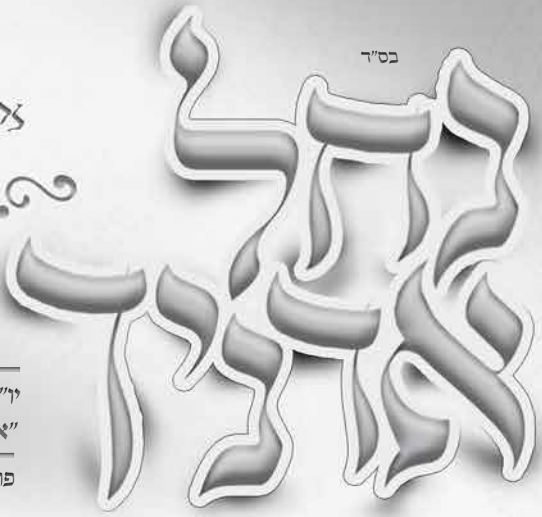

להגות נועם תורה והסידור
מנדר היוצא מערך

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
"אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
פר' האזינו תשפ"ב + גליון ק"ט

חזקי הנחל

פלאות התורה מאוצרותיו של
הגה"ח ר' רח רונשל שליט"א

"יחביאני צל ידו" תחת כנפי השכינה"

נראות ונפלאות
קדושת הסוכה הק' - א'

שינוי המקום להינצל מהמזיקים

הגמ' בתענית כ"ד ע"ב מספרת שרבה העניש בבית דינו בעל עבירה במלקות מרובות, ומת מחמת המלקות. נשמע הדבר בבית שבור מלכא מלך פרס ורצה לצערו על מה שעשה. ואם המלך ששמה היה איפרא הורמיז אמרה לבנה שלא כדאי שיהיה לו עסק לצער יהודים, כיון שחשובים הם אצל הבורא וכל מה שמבקשים ממנו הוא נותן להם! שאל שבור מלכא את אמו, במה ראית שכל מה שהם מבקשים הם נענים, השיבה לו אמו שכל זמן שהם מבקשים רחמים על הגשמים יורד להם מטה. אמר לה, זה שיווד להם גשמים אינו מחמת תפילתם אלא שאז הוא הזמן של עונת הגשמים, כך שגם בלי תפילתם היו יורדים גשמים. ואם כדבריה, אזי עכשיו בתקופת תמוז נראה אם יכולים לבקש רחמים ולהוריד גשמים שלא בזמנם. שלחה איפרא הורמיז לרבא [בב"ב ד' ק' ע"ב ובזבחים קטז ע"ב מצינו שהיתה שולחת לרבא צדקה וקרובנות] כיון דעתך ותבקש רחמים שירדו כעת גשמים. וכאשר הזכיר רבא לפני המקום את המעשה ששמואל הוריד גשמים בימי קציר חיטים (ע"פ המהרש"א) - החלו לרדת כ"כ הרבה גשמים עד שקילחו המרזבים של העיר ציפורי שבאר"י (ע"פ יב"ץ) עד נהר החידקל שבבבל!

הגיע אביו של רבא בחלום (בב"ב ד' ע"א) שהוא רב ויסק רב תמיא שגר במחוזא והיה תלמיד רב שות ורב נחמן, והקפיד מדוע הטריח כ"כ כלפי שמיא להוריד גשמים שלא בזמנם. ובבן יהוידע מבאר ההקפדה, שכדי להוכיח אהבת ה' לבני"ק, היה די ג"כ בגשמים מועטים, ולא היה צריך להטריח שירדו גשמים רבים כ"כ. והזהירו אביו שישנה את מקום שינתו הקבוע בלילה. ואכן רבא שמע בקולו וישן באותו לילה במקום אחר. למחר מצא רבא את מיטתו

המשך בעמוד ב' <<<

דברות קודש ממעיין נובע, כ"ק מרן רבוב"ק ז"ע

נחל קדומים

לא לסמוך על זכות אבותיו

צור ילדך תשי ותשכח אל מחולקך (דברים ל"ג, יח). אמר בשם רבו הרה"ק ר' מרדכי מקרעמיניץ, כי יש הרבה בניס הסומכים בעבודת הבורא רק על חזקת אבותיהם שהיו צדיקים וקדושים, והמה בעצמם אינם מתייגעים למצוא דרך ה', וראוי להיות בהיפוך, כי כל אדם צריך לשכוח אשר הוא בן של קדושים, ולעבוד ולהתיגע בעצמו על עבודתו ית"ש. וזהו כוונת הכתוב "צור ילדך תשי", צור נקרא אב המולידו ע"ד הביטוי אל צור חצבתם" (ישעיהו נ"א, א), פירוש "צור ילדך", אב המולידך, "תשי", תשכח, אזי "ותשכח" - פירוש ותמצא, כמו "אשכחיה האי גברא" - "אל מחולקיי".

(רביה"ק ר' מאיר מפרמישלאן ז"ע)

הצדיק שהוא שפל רוח יכול לבטל גזירות קשות

ראו עתה כי אני הוא וגו' מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל (דברים ל"ג, טז). ויש להבין, הלא מצינו שאמרו חז"ל) מי שיש חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, נראה מזה שיש כח בחכם להציל. עוד להבין, ששם בגמרא הוקשה והלא 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד' (משלי כ"ג, ט), ומתוך כך קודם גזר דין וכאן לאחר גזר דין, דלאחר גזר דין אין כח בחכם להציל, ובאמת הלא אמרו חז"ל (מועד קטן מז ע"ב) השם יתברך גוזר והצדיק מבטל, משמע אף לאחר גזר דין.

ונראה לבאר שיש ב' בחינות, א' שהוא חכם ולומד תורה ואינו מפנה לבו לבטלה, ההוא נקרא חכם, ויש כח בידו לבקש רחמים, ורק קודם גזר דין, ויש חכם וצדיק שהוא שפל רוח באמת, והוא בעיניו כאפס וכאין, וצדיק כזה יש כח בידו גם לאחר הגזר דין להפוך לרחמים.

וזהו שמרמז הכתוב 'ואין' פירוש מי שהוא בבחינה 'אין' בחינת שפלות רוח, מידי, פירוש אפילו 'מידי' היינו אחר הגזר דין, מציל, ומהפכו לרחמים.

(רביה"ק ר' מרדכי מנדבורנא ז"ע)

התעוררות ע"י הזכרת שם ה'

כי שם ד' אקרא הו גודל לאלקיננו. (דברים ל"ג, א) האמת היא, שאין צריך להרבות בדברי מוסר ותוכחה לעורר את ישראל בתשובה. כי כאשר יש מי שנרדם בתרדמת הבלי הזמן, די לעורר של הקב"ה, מיד הוא נרעד ונפלת מחדר גאון עוזו, וממילא הוא נותן גודל לאלקיו, ומיד הוא חושב מחשבות א"ל לתקן דרכיו למען ימצא חן בעיני השי"ת. וזהו "כי שם ד' אקרא", כאשר מזכירים שמו של הקב"ה שהוא אדון הכל ומהווה את הכל בכל רגע, מיד יפעל הדבר לקיים "הבו גודל לאלקיננו".

עוד ירמז הכתוב, "כי שם ד' אקרא" היינו כשלומדים בתורה הקדושה, שכולה שמוותיו של הקב"ה (וה"ק ח"ג פ"ט), מיד מתעוררים ליראת ד' ולאהבתו, ומזה באים לקיים "הבו גודל לאלקיננו", לקיים מצוותיו בלב שלם.

(כ"ק רבינו בעל נחל יצחק ז"ע)

הפחתה שער לדופקי בתשובה

שיחת לו לא בניו מומם וגו' (דברים ל"ג, ה). מה שבני אדם חושבים שאם "שיחת לו" שנשכחו ח"ו ועברו על רצון השי"ת, אזי "לא

בניו", הם כבר אינם בניו של המקום ב"ה, ושוב אין להם תקומה ח"ו. זהו "מומם" המום הגדול ביותר "זור עקש ופתלתול", שאחר העקשות של החטא עצמו יש עוד עקמימות נוספת שמסרבים להאמין בכח התשובה. והלא קימ"ל (תשו' הרשב"א ח"א רמ"א) דבין כך ובין כך קרויים בניים (קדושין ל"ג). ואב שמחל על כבודו כבודו מחול (שם ל"ב). "הלד' תגמלו זאת", האיך יתכן לחשוד כך את השי"ת הרחום והחונן, כאילו ינעול ח"ו דלתי תשובה בפני השבין. והרי נקרא שמו "הוי" על שם שהוא אדון הכל המהוה כל העולמות, ולפני בריאת העולם הקדים וברא את יסוד התשובה, כי ידע שאין קיום לעולם הזה בלי מדת התשובה. ואיך תגמלו זאת להשי"ת לסרב להאמין בכח התשובה, ובטובו וחסדו הגדול של המקום ב"ה.

וכל נתינת התורה היתה על יסוד כח התשובה. כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ולכן יש בתורה מצות עשה של תשובה, או של יודי עוונות, והקרבת קרבנות חטאת ואשם. וזהו שתרגם אונקלוס "עם נבל ולא חכם", עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו". שהיה להם לדעת מעצם נתינת התורה שהשי"ת פותח שער לדופקי בתשובה.

"הלא הוא אביך", וחזקה על אב שמרחם על בנו. כ"ש אב הרחמים מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה. והוא "קנן" שברא אותך, ויודע תכונת האדם שיצר לבו רע מנעוריו. "הוא עשך ויכוננך", הוא ית' עשה לך כן ובסיס להיות לך תקומה, ע"י כח התשובה. ובתרגום תרגם "הוא עבדך ואתקנך", רמז ג"כ להג"ל, שהכין לך דרך לתיקון נפשך שתוכל לשונב אליו ית' מכל מצב שהוא.

(כ"ק רבינו בעל נחל יצחק ז"ע)

מהנחל

גחלי אש בקצירת האומר

תאזין הנשמה לדיבורי התשובה

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (דברים ל"ג, א). "האזינו השמים" הנשמה השמימית צריכה להאזין, "ואדברה" דיבור קשה, הם אותם דיבורים קשים כגידין שדברנו אל נשמתנו בימי התשובה מיראה, אשמנו בגדנו וכו', כדי לעורר את היראת שמים, ולשוב אל השי"ת בבכי ובתחנונים.

(כ"ק מרן רבינו הנחל יצחק ז"ע)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (דברים ל"ג, א). הנה יש לבאר דיש ב' מיני תוכחות הנצרכות כדי לעורר את האדם לתשובה ולעבודת קונו. יש דרך לעורר בסופה וסערה ובדברים קשים כגידיים. ואפשר מאידך לעורר באמירה רכה ונעימה. ויש לומר דחלוקים הדרכים בין האנשים שאליהם מופנית התוכחה. דמי שהוא בגבהות לב ובגאווה, אליו צריך לדבר בלשון קשה ותקיפה. ומי שבלאו הכי לבו נשבר ונדכה, אליו יש לעורר בלשון רכה ונעימה.

ובזה יש לבאר הפסוק דכאשר בא משה להוכיח את ישראל כלל בזה את ב' הבחינות, ואמר שמי שהוא בחינת "השמים" היינו שהוא בעל גאווה, אליו - "ואדברה", היינו דיבור קשה. אולם "ותשמע הארץ אמרי פי" דמי שהוא בחי' "ארץ" שלבו נשבר ונדכה בקרבו, אליו יכוון אמירה רכה ונעימה.

(כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע)

"אעפ"כ אנו בניך ואתה אבינו"

התפלל עליו, ונתגלה לו בחלום שהי' לו תיקון. הרי לנו שגם לנשמות הכי נידחות מרומז בשירה זו שיש להם תקוה. ורק מאנוש נשבת זכרו, אבל הי' לו תיקון לנפשו, וזכרו לברכה.

וזהו שהביא בספר 'הזיו לך', דלכן מסיימים הקריאות בפרשת האזינו גם במקום שאינו מסמנא מילתא, כמבואר ברמב"ם (ה' תפלה פ"ג ה"ח) "מפני שהם תוכחה לתשובה", והכוונה כי בפרשה זו מתגלה הטוב הצפון בכל דבר, וגם מה שנראה היפך הטוב מתגלה הזיו הצפון בו, ולכן היו קורין שירה זו במוסף בשבת כדאי' בש"ס (ר"ה לא), לפי שבשבת מתגלה הזיו הפנימי של כל יהודי, שמקבלין בחזרה לתקוה הודש על געשה ונשמע. כי בשבת נתגלה שבפנימיות נשאר הזיו לכל יהודי באשר הוא.

ובתפלת מוסף אומרים "רצית קורבנותיה ציוית פירושיה עם סידורי נסכיה", והיינו קשות הנסק, כמו שפירשו הקדמונים שסילקוהו מע"ש כדי שלא יצטרכו לטלטל המקלות בשבת. ויש לפרש הכוונה "רצית... וסידורי נסכיה", הרצון העליון שיש בסילוק קשות הנסק, כדי שיתגלה חביבותן של ישראל. שהרי מטרת הקשיות היו שייכנס האויר בין הלחמים שלא יתעפשו, אמנם כעת רצו להראות חביבותם של ישראל, שאעפ"י שברוך הטבע היה על הלחמים להתעפש ללא הקשיות, מ"מ הם טריים כיום נתינתם, ולזה מסלקין עתה המקלות, וכדאי' שהיו מגביהים השולחן ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום.

ולכן אומרים תכנת ש'בת ר'צית ק'רבנותי' באופן של תשר"ק, לרמז על הפסוק (פס"ד י"ח) "אשרקה להם ואקבצם", שהכוונה שהנשמות הכי נפולות ונידחות גם להם תהיה תקומה, וכמבואר מהמעשה הנ"ל. ועל כן כאמור יש שמחה גדולה בכל התורה, מחמת הנחמה שיש בשירת האזינו.

ויש לרמז כן בזמר "צמאה נפשי" מהאבן עזרא זצ"ל. "הבדיל ניני תם חוקים להורותם אשר יעשה אותם האדם וחי", קאי על נתינת כל התורה ומצוותיה. ועל זה מקשה הפייט האין אפשר לקרות את התורה בשם שירה ולשורר על נתינתה "לבי ובשרי ירננו", והרי "מי זה יצטרק וכו' אמת כי לא יצדק לפניך כל חי", כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. וביתור כי הרי "בלב יצר חשוב כדמות חמת עכשוב" והיצר הצורך הוא בעוכריו. אמנם כאשר מתבוננים שאפילו "נסוגים" אבל מיד "אם אבו, ומדרכם שבו" שאפשר להם לשוב כמבואר בשירת האזינו, ממילא שפיר "לבי ובשרי ירננו לקל חי".

שירת האזינו נחשבת ליסוד ועיקר גדול, עד כדי כך שהתורה"ק אמרה ומצווה "שימה בפיהם", שיש לשנון זאת ולחזור על זה עד שתהא שגורה בפיו. ומצות כתיבת ס"ת, יש ראשונים הסבורים דעיקרה על השירה נאמרה, אלא שא"א לכתבה כמגילה בפנ"ע, לכן מצוה לכתוב את כל התורה עבודה כדי שתהא השירה נכתבת יחד עם כל התורה, אך עדיין כל הס"ת נכתבת למטרת שירת האזינו. וזה עניין פלאי הדורש הבנה מהו העניין הנשגב כ"כ הטמון בשירת האזינו שיש לזכרה ולשימה בפיו ושיש בשבילה לכתוב את כל התורה. וכן יש להבין על מה נקראים דברי התוכחה אלו בלשון שירה, מה הזמרה והשמחה זה.

ואז"ו זי"ע אמר דיסוד שירת האזינו הוא "אעפ"כ אנו בניך ואתה אבינו". ומקור הדברים מהרמב"ן שכתב דבשירת האזינו מבואר שאעפ"י שיחטאו ישראל לא ינתק הקב"ה את הקשר מאתם ולא ישכח את הברית שנשבע להם. ואפילו אין זכר בו תנאי מוקדם של עשיית תשובה, רק יש עוד אופנים שהש"ת מקרב את ישראל על ידיהם אליו, וכמ"ש באוה"ח הק' כמ"פ, אלא שאנו מתחננים להש"ת שיהי' ע"י טוב וחסד ובשונה ונחת. אכן בחוקיני כתב שתורף דברי השירה ש"אעפ"כ אנו בניך ואתה אבינו" היינו ע"י תשובה. אמנם לכו"ע אין שום אפשרות שיונתק הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים. וזהו השירה הגדולה והזמרה והשמחה של פרשת האזינו.

ובזה יובן מה שעל שום דברים אלו של שירת האזינו נקראת כל התורה כולה בשם שירה, כי מכיון שאין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכשכותבין את כל התורה ומצוותיה יוכל לבא לצער ודאגה, האין יוכל לשמוח עם התורה כשיודע שודאי לא ייצא יד"ח בשמירת התורה כראוי. אמנם בזכות שירת האזינו שבו מבואר דלא יחד ממנו נדח ואעפ"כ אנו בניך ואתה אבינו, יש שירה ושמחה בכל התורה. ולכן כתיבת כל התורה תלוי' בשירת האזינו.

וכמעשה בתלמיד הרמב"ן ואבנר שמו - המובא בקב הישה, דלא האמין במ"ש הרמב"ן ש"לכ"א לו יש שורש בפר' האזינו, ועי"ז יצא לתרבות רעה רח"ל. לסוף הראה לו הרמב"ן ששמו אבנר" באתם מרומז בכל אות שלישית בפסוק אפא'הם אשבי'ה מאנ'וש זכר'ם. ושאל במו נפש האם אין תיקון לנפשו, א"ל הרמב"ן הרי ראית מ"ש בתורה על שמך. וסבר וקיבל ויצא לבדו בסירה קטנה ללא משוטים ללב ימים ואבד זכרו. והרמב"ן

כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (דברים ל"ג, טו)

אמרים ערבים ממאורי החסידות

ערבי נחל

נחל וחבל למעלה

ובזה יובן ג"כ המדרש אשר התחלנו בו, כי חלק ה' עמו, שבחר בהם מע' אומות, כאשר קיבלו את התורה והחזירה הדבר ליושנה כנ"ל, נמשך עליהם לבדם רוח חיים וההבל כמו קודם החטא. ואמר, יעקב חבל נחלתו, שאל בני יעקב נמשך החיות כמו נחל נובע בתמידות, וזהו לשון נחלתו. ואמר לשון חבל, שהיא דמיון המשל אשר משלו בעלי ספרי קבלה הקדמונים, בהיות האדם עובד עבודת בוראו הן בדיבור הן במעשה מעורר השרשים העליונים דוגמת החבל הקשור בעליה גבוהה, ואוחז החבל מלמטה, מנענע הקשר העליון, וזה חבל נחלתו, ודוקא בני יעקב שקיבלו התורה. (תורת המגיד - מעריטיט)

לקדושת ישראל אין סוף

וכל איש ישראל יש לו חלק מהקב"ה כי חלק ה' עמו נמצא כמו שהקב"ה אין סוף ואין לו תחלה ותכלה כן כל איש ישראל חלק קדושתו הוא דבר שאין לו סוף ותחלה ותכלה. ובמשה כתיב (דברים ל"ג, ט"א) וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון שמשה היה אחוז בראשית מקור החכמה ספון וגנון במעלה עליונה. ובאמת כתב האר"י ז"ל שכל אחד מישראל יכול להיות כמשה שאף שאין אחיזתו

שהיתה מנוקבת חורים ע"י סכינים שהיו בידי שדים שרצו להורגו בשנתו, וכשלא מצאו אותו במטתו, כילו חמתם במיטתו. [הבן יהוידע מבאר שכוון שלא נשלחו השדים אלא ע"י שר השדים שידע שמקפידים על רבא ששינה סדרי הבריאה, ובכח השליחות יש בכח השדים להזיק, אבל - כיון שאין בכוחם להזיק אלא דוקא במקום שנשלחו אליו, וכיון שלא היה שם - ניצל].

ועפ"י דברי הגמ' אלו אומר המהרש"ק חידוש נפלא ביותר שכפרת יום הכיפורים והזיכוך והטהרה שפועל, שבמקום החטאים והפשעים שהיו מקודם משפיעים להם חיים טובים וכל הישועות, דבר זה הוא נס ושינוי טבע הרבה יותר גדול מאשר להוריד גשמים מרובים בתקופת תמוז, וככדי לכפר על דבר זה לא די לעבור מקום ללילה אחת, אלא צריך לשנות מקום להיות בסוכה למשך שבועה ימים.

מוצאי יום הכיפורים השני

אבל על חידוש מופלא זה יש לתמוה שאצל רבא אמרו לו אביו שנאותו לילה - מיד אחר השינוי טבע שפעל - כבר לא יהיה במקום שישן תמיד, משא"כ בסוכות עוברים רק אחרי ארבעה ימים. ומה קורה באותם ארבעה ימים.

ע"ז נצרך את חידוש החת"ס (ברשות שבת הגדול) שלכאורה מצינו סתירה בין רבי אלעזר הקליר בפיוט יום ב' דסוכות, שיום ג' למילתו של א"א שבאו אז אליו המלאכים היה בא' בסוכות ט"ו תשרי, ולכן כתוב שם של א"ל "השענו תחת העץ" - תחת עצי הסכך של הסוכה. ולפי"ז צ"ל שבריתו של א"א היה ב"ג תשרי, וכך יוצא השלישי למילתו בט"ו תשרי. ומאידך מובא בפיוט יו"ה וכן בתרגום יונתן בפ' לך ש"א"א נימול ביום הכיפורים עצמו. והקב"ה א"ל שם שזכות זו תעמוד לבני א"א לדורות עולם.

ולתרהץ את הסתירה אומר החת"ס ע"פ הירושלמי שיוה"כ נקרא "יומא צומא רבא", שנמשך עוד כפרת יוה"כ בד' הימים עד ליל ט"ו תשרי. וכן אמר המגיד של הבית יוסף שכפרת העונות של יוה"כ נמשך עד יום א' דסוכות ואין עדיין חשבון עונות, ולכן נחשב רק אז "ראשון לחשבון עונות". ולפי"ז מה שמובא בזה"ק שבמוצאי יוה"כ יוצאת בת קול: "לך אכול בשמחה לחמך", ואומר החת"ס שזה קאי על ליל א' דסוכות, שהוא המוצאי יוה"כ האמיתי וזמן תשובה מאהבה שהיא השמחה בשלימות. והשתא אתי שפיר שכוין ש"א"א נימול באמת ב"ג תשרי נחשב כנימול ביוה"כ, והשלישי למילה היה בא' דסוכות - ט"ו תשרי ע"כ דברי החת"ס.

ולפי"ז אתי שפיר ג"כ דברי המהרש"ק, שמיד בסיום יוה"כ וסיום מחילת העונות העל טבעית שחל בליל א' דסוכות, צריך לשנות מקומו, כמו המעשה שבמס' תענית.

[אלא דיז לתמוה על דברי החת"ס, דבשלמא אי היה נאמר "יומא דכיפורא רבא", יש מקום לומר דקאי גם על כמה ימים לאח"כ דעדיין נחשב יו"כ, אבל כיון דנאמר "יומא דצומא רבא", הא לא צמים באותם הימים ואין אפשר לקרוא לזה "יום צום". אמנם עפ"י החת"ס במקום אחר ניחא. דאיתא בחת"ס בפר' פיקודי (על הפסוק) שאומר שם דהא דבזמן חונכת הבית בימי שלמה אכלו ביום יו"כ, דכל איסור אכילה ביו"כ הוא רק לגוף, אבל הם לגודל קדושתם אכלו רק לש"ש והנאת הנשמה הייתה זו. ועפ"י"ז ניחא דאחר זיכוך יוה"כ שמתחילים לאכול לש"ש גם עם האכילה נחשב לצום].

אלא שעדיין יוקשה על המהרש"ק שהרי אין דין בסוכות להחליף מיטה אחרת ולישן במקום אחר, שאם סיכך במקום שרגיל לישון כל השנה ונשאר לישון באותו מקום, אין בזה שום פגם וחיסרון, ואין יתאים עם דברי המהרש"ק שענין סוכה זה לשנות לגמרי מקומו בגלל שינוי יסודות הטבע שעשו.

(תשובה לעניין זה והמשך המאמר בגיליון סוכות בעז"ה)

כי חלק ה' עמו - שהם חלק ה', ואי אפשר להפרידן ולחלקן מפני אשר הם קשורין בו יתברך, והוא אחדות הפשוט. יעקב חבל נחלתו - שהם חבילות וצָרוֹר נַחֲלָתוֹ וקשורים בו יתברך. (מאור ושמש)

להעלות את יסודות "חם לח וקר"

כי חלק ה' עמו. חל"ק נוטריקון. חם לח קר. היינו שצריך איש הישראלי להפוך יסודות הנ"ל אל עבודת הש"י ולא ישתמש עמהם לפי טבעם. היינו ביסוד האש יראה לעבוד את הש"י בהלהבות גדול בתפלה או בלימוד תורה לשמה. וביסוד הרוח להתעצל מן התאוות הגופניות ושלא להמרות עיני כבודו יתברך. וביסוד המים שהוא לח. להתענג על ה'. ולאהוב אותו. (אוהב ישראל - ויצא)

נערך ע"י הרב ג'ר' חיים גרינפלד שליט"א

מצוות ישיבת סוכה (א)

הנה במצוה זו נכללים כמה ענינים אכילה שתיה לילה, שהייה בסוכה, קדושת הסוכה, ברכת לישב בסוכה, והפטרות ממצוה זו. ונפרט מצות מהדינים היוצאים מענינים אלו היותר מצויים עד כמה שיכיל הגליון בע"ה. וקודם נביא ההלכות הנוהגים קודם קיום מצוה זו מערב סוכות, וקידוש והמסתעף מזה.

ערב סוכות: אכילה לתאבון: אין לאכול פת בערב סוכות כדי שיאכל כזית בלילה לתאבון. וכלול בזה עוגות ומזונות. ולגבי תבשיל, במ"ב אוסר (תע"א) ושוע"ה מקל (שם). וכן אין לשתות מיץ ענבים בעיו"ט. והאיסור משעה עשירית. והכל לפי מה שהוא אדם. **שינה לתאבון: התרוה"ד** היה מחמיר שלא לישון בערב סוכות, כאכילה כך שינה, שישן לתאבון. והפוסקים לא חששו לזה. **גגות פתוחים:** נכון שיהיה הגגות פתוחים בכניסת יו"ט כדי שתחול הקדושה הנכנסת בתחילת ליל החג גם על הסוכה (מ"א). **ביה"ש:** לנוהגים לברך על כל כניסה רצוי שלא להיכנס לכתחילה ולשבת בסוכה בזמן ביה"ש (אחרות רבינו).

קידוש: שהחיינו: צריך לכוון בברכת שהחיינו על א מצוות סוכה, (ב) עשיתי סוכה, (ג) עצם היו"ט, (ד) מצוות אכילת כזית בלילה הראשון (הליכ"ש). **סוכת חבירו:** מותר לכתחילה להתארח בלילה הראשון ולברך שהחיינו בסוכת חבירו וא"צ שוב לברך כשחזר לביתו (הליכ"ש והגר"ש). **גג סגור:** בירך שהחיינו בזמן שהגג היה סגור יצא יד"ח (מ"ב בשם בכו"ה).

ועתה נביא ההלכות של מצוות ישיבת סוכה מקורו וטעמו ופסקי דינים המסתעפים מזה. המקור: בפ' כתוב בסוכות תשבו שבעת ימים וכו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני". **טעם המצווה:** נחלקו הראשונים בזה ו"א דהכוונה סוכות ממש היינו לזכור הסוכות שעשה לנו ה' (ב"ח לפי המ"ד בגמ' סוכות ממש), ו"א לזכור יצי"מ (ב"ח לפי מ"ד בגמ' עניי הנהגה, וטו"ז פ"ג לפי מ"ד סוכות ממש), ו"א לזכור את ענני הכבוד שהקיפם ה' במדבר (טו"ז לפי מ"ד עניי כבוד), ו"א לזכור מלחמת סיחון ועוג וכרכים שבא"י שהיו יושבים בסוכות שבעת מלחמה. והעיקר שבא"י היא שלא נחשוב שהארץ שלנו מעולם (רשב"ם ח"א).

אכילה: מצוות אכילה נחלקת לשנים. יש כמה דינים שנוגעים לאכילת כזית הראשון, ויש שנוגעים לכללות אכילה בסוכה בשבעת הימים.

כזית ראשון: כמה דינים לכזית ראשון. יש למהר לאכול כזית ראשון דזרזרים מקדימין למצוות (כתב סופר), אך לא יאכלנו עד שיהא ודאי לילה (דמ"א). לכתחילה יש לאכול יותר מכביצה (כדי לצאת השיטות שכידי לקיים מצות אכילה בליל א' צריך שיעור יותר מכביצה). ו"א די"ש להחמיר לאכול הכביצה בשיעור זמן כדא"פ. **שיעור אכילת פרס:** נאמרו כמה שיעורים ולהלכה היא 4 דקות (שש"ף) ויש מחמירים לכתחילה שתי דקות (שיעורין של תורה בשם החו"א). ו"א שמצוה מן המובחר ללעוס כל הכזית ואז בללוע בב"א כמו לענין מצה (מ"א) יש לזוהר שלא יבלע הכזית אלא ילעס ואח"כ יבלע, ואם בלע ולא ילעס יצא יד"ח. אמנם צריך לחזור ולאכול עוד כזית בלעיסה בלי ברכה (מ"א). **דיבור:** מותר לדבר באמצע אכילת הכזית אך יזהר שלא ימשך בדיבור וישהה יותר מכדא"פ. (מ"מ גם ביום חול, טוב שלא להפסיק בדיבור עד שיאכל כזית מתחילה מ"א קס"ז). **כמה כזיתים:** נראה דכל כזית פת שאוכל בלילה הזה מקיים מצוות עשה (הליכ"ש ע"פ ב"ח שמובא לגבי כזית מצה). **חלה מתוקה:** ו"א שלא יאכל חלה מתוקה ממי

פירות וסוכר דבעינן דומיא דמצה דנאכלת לבדה בלא לפתן דאתי רשות ומבטל המצווה, ומשום כך חששו שלא לטבול הכזית הראשון בדבש (ש"ת יד אלה"ה), ויש חולקים (א"א מבטשטאטש).

אכילה בכללות: מצות אכילה כל ז': יש להסתפק לפי דעת הגר"א שיש מצווה לאכול מצה כל ז' האם בסוכה ג"כ מתקיימת מצוה (מ"ב סק"ד ועיינו בחוטי שני מה שביאר ספיקו). **ישיבה:** לכתחילה ראוי לישב בשעת אכילה עד שיאכל יותר מכביצה (ביכ"י לחוש לשיטת הרמב"ם דאין מברך אלא ביושג). ובדיעבד כשאין לו כסא יכול לברך כשאוכל מעומד.

שיעור אכילת פת: האוכל פת יותר מכביצה אפי' דרך עראי חייב בסוכה (מ"א). אם אוכל את הכביצה פת יותר מכדא"פ ו"א דאינו מברך לישב בסוכה (ביטורי יעקב), ו"א דמברך (האשית ביכורים וכן משמעות מ"ב - סק"ה). יש לדון בזקן או חולה ששבע בכזית אם צריכים לברך לישב אף בפחות מכביצה. **תבשיל העשוי מחמשת מינים:** האוכל מעשה קדירה כגון אטריות וכדו', תלוי אם קובע סעודתו היינו שאוכלם בחבורה של שלשה אנשים יחד (לא ב"ב הגר"ש"א), או שאכל שיעור חשוב שקובע עליו סעודה

(אף שבעלמא צריך שאחריים יקבעו סעודה ע"ז לענין תשבו כעין תדורו אינו כן - בה"ל). ואם אינו קובע סעודה אינו מברך לישב בסוכה באכילת יותר מכביצה אא"כ שוהה שם זמן מה. **פת הבאה בכיסנין:** אם אכל מזה כשיעור יותר מכביצה נחלקו האם מברך, והמובחר הוא שלא לצאת מיד אחר אכילתו, אלא ישהה שם זמן מה, (ואז מצופים שיטת הרמב"ם דמברך על עצם הישיבה), ויכוין בשעת ברכה על האכילה ועל הישיבה שאחר זה. ונחלקו בזמן הברכה, ו"א דמברך קודם לישב בסוכה ואח"כ מזונות (הגר"ש"א), ו"א להיפך (מבית לוי). **טפלי:** האוכל מזונות באופן שזה טפילה להעיקה, כגון האוכל דג מלוח לעיקר הסעודה והמציות טפל, ו"א שמחויב בסוכה ויברך לישב בסוכה (ש"ת לבושי מרדכי), ו"א שאינו מברך (מקור חיים תרל"ט). **קידושא רבא:** על פת הבאה בכיסנין או אכל יותר מכביצה מברך לישב בסוכה אף שלא שוהה שם, וצריך לזוהר בקידוש לאכול יותר מכזית (אף שבשבת סגי לקידוש במקום סעודה כוית).

שולחן בסוכה: בשולחן גדול נחלקו הפוסקים (ברכ"י ח"א) האם סגי שיהיה טפח חמה בסוכה, או צריך שיהיה רוב השולחן בסוכה. ושני שולחנות שפורסים מפה אחת על גביהם נחשב ששולחן אחד (הגר"ש"א). (מצוי מאוד בסוכות קטנות שעשויות בסוף הסלון ויש בני משפחה מתיבים). לכתחילה אין לאכול בסוכה שאינה ראויה לשינה (דמ"א תר"מ ס"ד) - מצוי בסוכות שעומדות סמוך לבתי כנסיות שיוכלו לשתות ולאכול העומדים בביהמ"ד, אך לא ראויים לשינה. אבל אם יש לו סוכה מיוחדת לשינה י"ל דיוצא אף באכילה בסוכה אחרת (ביטורי יעקב).

שינה: כמה דינים בדין שינה בסוכה וכלדהלן. **שולחן בשעת שינה:** מנהג העולם שאין מקפידין בזה (כמובא במ"א תר"מ סק"ט) ו"מ"ב (סק"ז, טעות סופר וא"א לסמוך על סיפור שמופיע בס' מועדים ומנינים שהח"ח הקפיד בזה). **כפופ:** מי שאינו יכול לשכב ראשו ורובו אא"כ הוא מכופף ידיו ורגליו, אף שיודע שבאמצע השינה יפשוט ידיו ורגליו ואז לא יהיה ראשו ורובו בסוכה, מ"מ מותר (מהר"ל יודיסקין קונט"א סצ"ה). **נאנס:** מי שנאנס וישן חוץ לסוכה א"צ להקיצו (מבית לוי הליכ"ש). ומיד כשמתעורר ורוצה להמשיך לישן צריך לילך לסוכה (מ"א). **מיטת קומותיים:** אם אין בין מטה העליונה לתחתונה עשרה טפחים יש מתירים לישון במטה התחתונה (ש"ת שבה"ל).

הרה"ג ר' יהושע לאנגויער שליט"א

סוכה שאין בה כדי חלוקה

חולה קורונה שיש לו ארבעה בנים, שני בחורים ושני ילדים שאינם חולים, ואינם יכולים לישון יחד בסוכה מחמת המצב.

א. מי יישן בסוכה, האבא בעל הסוכה, או בניו כי אז ארבעה יקיימו מצות סוכה.

ב. אם יניחו ניילון חוצץ בתוך הסוכה, האם צריך שיהיה בכל צד שיעור סוכה, או שניילון אינו מפריד וזה נחשב לסוכה אחת.

ג. על הצד שהאבא יישן בסוכה, האם ראוי לבחורים להיות ערים בלילה, ולאחר מכן לישון ביום, כדי שיקיימו מצות סוכה, או שישנו בלילה בבית.

תשובה לשאלה של שבוע שעבר

השאלה בקצרה: פגע בחבירו, ואמר לעצמו כמשחק, וחבירו נפגע, האם יאמר לו שנפגע כדי שייבקש ממנו מחילה, ויתוודה על כך, או שדי שימחול בינו לבין עצמו.

תשובה: כתב בפלא יועץ (תשובה) אם ציער חבירו וחטא כנגדו בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, אינו נמחל לו עד שירצהו, ואף אם הנחבל ימחול מעצמו, וכמנהג העולם שאומרים בכל לילה הרניי מוחל וסולח וכו', לא סגי בהכי דנהי דמועיל הרבה, אבל עכ"פ חיובא רמיא עליה דאיניש לעשות את מה שמוטל עליו ולרצות את חבירו.

אמנם הרמב"ם (ת"ת פ"ז ה"ה) כתב "אף על פי שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד חכם להנהיג עצמו בדבר זה... וכן היה דרך חסידים הראשונים שומעים חרפתם ואינן משיבין, ולא עוד אלא שמוחלים למחרף וסולחים לו... במה דברים אמורים כשזוהר או חרפהו בסתה, אבל תלמיד חכם שזוהר או חרפו אדם בפרהסיא, אסור לו למחול על כבודו".

וכתב בכסף משנה שמקור דברי הרמב"ם הוא מהגמרא במסכת מגילה (דף כח ע"ה) מימי לא עלתה קללת אדם על מטתי, כי הא דמר זוטרא חסידא כי הוה סליק לפורייה, הוה שרי ומחיל לכל דמצער ליה. ומשמע שמחילה כזו מועילה.

כמו כן כתב בחובת הלבבות (שער התשובה פ"ה) שאם חטא לחבירו ואין מוצאא כדי לבקש ממנו מחילה, הקב"ה נותן גליבו של אותו שחטא כנגדו שימחול לו בלב שלם, ובזה די שיהיה לו כפרה, ומשמע שהפיוס אינו מעכב את התשובה. וכך נהגו ישראל לעשות באמירת תפילה זכה.

ומשמע שגם אם מוחל לו בלי בקשת מחילה, מחול לו. אמנם במסכת יומא (דף פ"ה ע"א) אמרו שהיה קצב שפגע ברב, ובערב יום הכיפורים הלך רב אליו, כדי שהקצב יבקש ממנו מחילה, והקצב לא ביקש ממנו מחילה, ונהרג הקצב. וקשה למה היה צריך רב ללכת אליו, והרי היה רב יכול למחול במקומו. ותירץ מון הגר"ש אלישיב זצ"ל (השו"ת) שאמרינן ביומא (דף כב ע"ה) דלצורבא מדרבנן, אסור לו למחול סתם.

ובתוספת יום הכיפורים תירץ, שרב חשש שאולי בתוך הדברים גם רב פגע בו, ולכן רצה להתפייס עמו, אבל האמת שרב לא פגע בו כלל, ולפי שהקצב לא שפשוט במעשיו לראות מי הוא הפוגע, לכן מת.

הרי שאף שמדת חסידות הוא להתפייס, אבל אם מחל לו בינו לבין עצמו, מועיל המחילה, ואין צריך לומר לו על כך כלום. ולענין הנדון אם צריך גם להתוודות על עבירה זו, ואולי כדאי גלות לו על החטא שחטא כנגדו, כדי שיוכל להתוודות על זה, ולחזור בתשובה.

כתב במשנה ברורה (סימן תר"ס ס"ג) אף בין אדם לחבירו גנב וגזל וכדומה, אף על פי שמחל לו והשיב את הגזילה מ"מ מתודה ביום הכיפורים לעולם, דמ"מ בין אדם למקום חטא, אבל אם הקניט חבירו בדברים, או עני המהפך בחרורה, י"ל כה"ג כיון שביקש מחילה מחבירו והתודה ביום כיפורים אחוה, אין צריך להתוודות ביום כיפור שנית. והוסיף בשער הציצין (פ"ק ז') ואפשר אף ביום הכיפורים אחד אין צריך להתוודות, כיון שכבר פייס אותו.

וכן כתב בפרי מגדים (א"א סימן קנ"ה) כל שאין עושה עבירה בקום ועשה, כי אם הכעיסו בדברים אין זה בין אדם למקום, אבל גזלו וכדומה בין אדם למקום נמי מקרי.

שורש ט' * ענף א'

הקיצור הגדול בתפילת מנחה של שבת

צעדים חפוזים נשמעים במעלה הרחוב. מכל עבר נראים עוד ועוד יהודים הממהרים לתפילת מנחה ברעווא דרעווין. הן אמנם שהשבת הוא יום מנחה והשקט בין הימים העמוסים שבין יום הקדוש והמטרה - לזמן שמחתינו הוא אך מזמין למנוחה, אך נראה שה'זמן' מצד עצמו מזרז את כל אחד. **"כד רעווא דרעווא אישתכח ועתיקא קדישא גליא רצון דליה וכל דינין מתכפין ומשתכח רעותא וחדי ככולא..."**

"תנחום - תנחום" - נשמע הקול בין המצטופפים - נדחקים בפתח בית המדרש. שלמה חיים מיודעיני תופס את תנחום רְעו וידו 'אויף איין מינוט ממש'. "תאמר לי רק דבר קל אשר טורד את מנוחתי זה זמן רב. הרי מכל הבחינות, תפילת מנחה של שבת קודש גבוהה ונעלה היא עד אין קץ. - עת רצון ושעת רחמים, חדוה דכל חדותא, בקיצוה, מה לא. ומאיך גיסא היא התפילה הקצרה ביותר. ולכאורה יפלא הדבר, כי לפי פשוטו היה צריך שיהיה תפילה ארוכה כדבעי לזמן רצון כזה".

"אומר לך שלמה חיים, אבל בקצרה ממש, ואח"כ נרחיב בזה קצת".

"נחזור לעבד הנאמן שדיברנו עליו כ"כ הרבה, הוא רחץ את ידיו מכל שמץ ופגם, לבש בתי-ידיים של משי, תיקן ועיט את הכתר והעטרה למלכו אוהבו ואהובו, כעת נוסף לו כבוד על כבודו הראשון, כאשר נודע עליו, שבו בחר המלך, שלא פחות ולא יותר, שהוא יענוד את הכתר ויניח את העטרה על ראשו. העבד הנאמן, אשר כבר במצב הקודם היה מלא חיל ורעדה, מלא רתת וזיע על זכותיו המרובים ועל אהבת מלכו אליו, וכבר נספה נפשו וכלתה למות למען כבוד מלכו. כאשר נפל עליו ידיעה מרעישה זו. ועל כורחו נצרך להיכנס חדר לפניו מחדר להיכלו הפנימי של מלכו לחזות בזיוו הודו, ועוד להביט בזיו אורו של מלכו הנערץ והנקדש. כעת, כאשר צריך לעטור צניף תפארת על ראש מלכו, החלו ידיו ורועדות ומרטיטות מרוב אימה ופחד עד שאי אפשר לו כלל להניח היטב את הכתר על ראש המלך. אלא ש"המלך הטוב כאשר רואה שגדלה אימתו ופחדו למאוד והמס ימס לבו, ולא קמה עוד רוח בקרבו ואי אפשר לו בשום אופן לעשות עשייתו על נכון מגודל האימה הנופלת עליו בעת ההיא, הוא בעצמו מסייע לו בלבישתו, ויותר ממה שהאדם עושה המלך עושה בעצמו".

"אורי וישעי" (ט"ו)

ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואמרה לה'

כל מצוות ירח האיתנים מרומזים כאן

הנה הגר"א מוויילנא ז"ע מרמז בפסוקים אלו כל המצוות שאנו זוכים לקיים בחודש הזה, ובשביל זה אין אנו יריאים משום צר ואויב זה לשונו המוסב והולך על ב' הפסוקים: "כי יצפני וגו'. חשיב דוד כאן שבע מצוות שמגינים עליו ובעבורם לא יירא לבו מאויב ומלחמה. והמה ז' מצוות הנוהגים בחג הסוכות והמה מנויים מסכת סוכה פ"ד: א' ארבעה מינים שבלולב חשובים כחדא. ב' ערבה שמקיפין בו את המזבח. ג' ההלל. ד' השמחה, והמה שלמי שמחה. ה' סוכה. ו' ניסוך המים. ז' החליל הוא שמחת בית השואבה.

וז"א כי יצפני בסוכו ביום רעה, שמצות סוכה מגין מיום רעה. בסתר אהלו. הוא בסתר הערבה שמקיפין בו את המזבח כמ"ש (איוב מ, כב) "בסוכת לויתן יסכהו צאלים צללו יסבוהו ערבי נחל". וזהו בסתר אהלו, כי בערבי נחל יסובבו את המזבח והוא סתרי ומגיני. בצור ירוממני. הוא ניסוך המים, ע"ד שאמר ההופכי הצור אגם מים. ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי. זהו במצות לולב, כמ"ש (במדבר ובה פרשת אמור ובתיקונים תיקון תלית) "קם ר"א ואמר אבא אמאי אתמר ביומא קדמא דסוכות ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, א"ל ברי מאני קרבא אינון ישראל עינין דנצחין דינא, משל למלאך דהוה ליה דינא וקרבא וכו' ולא הווי יענין מאן נצח דינא ושאלין מאן נצח דינא אמר תסתכלון באילין דרשימין במאני קרבא בידיהו ותנדעון מאן נצח דינא" ע"כ. ומ"ש סביבותי לפי שא"י באמצע וכל העולם סובב אותה. ואזבחה באהלו זבחי תרועה. הם שלמי שמחה, כי תרועה הוא לשון שמחה כמו ימלא וגו' ושפתין תרועה וכן הללוהו בצלצלי תרועה מורה על שמחה שאין למעלה ממנה. ואמר באהלו כי לולב נוהג בכל מקום אבל שלמי שמחה אין נוהג אלא בביהמ"ק בלבד. אשירה ואמרה לה'. על דרך שאמרו (ברעיא מהימנא פרשת בהה) שירה נאמר בפה וזמרה בכלי זמא. וז"א אשירה, הוא הלל בפה. ואמרה, הוא החליל וכל מיני זמר משמחת בית השואבה. עכ"ל.

למדנו מדבריו הקדושים דברים מלהיבים לקראת המצוות הקדושות שאנו עומדים לקיים ברגל הבא עלינו לטובה במעשה או בזכר למקדש.

תרועה לשון רצון ולשון רעות ולשון שבירת הלב

והנה מצאנו לאחד מן הראשונים המפרש זבחי תרועה "נכסי רעוא", ולכאורה הכוונה כמו"ש שאנו אומרים בתפילת מוסף זבחי רצון לכפר ותרועה מלשון רצון כמו"ש יאה רעותך. עוד מצאנו עוד פי' הדומה לזה תרועה מלשון רעות ודבקות לה'. ולפי זה מפרש הרה"ק ר' יצחק מנעשני זיע"א בספר תולדות יצחק פי' נפלא בפסוק זה, וזה לשון קדשו: "ועתה ירום ראשי, תרום ראשי" לחכמה עליונה שנקרא ראש יו"ד. על אויבי סביבותי, שיראו כולם סביבותי שמחלת לי על אותו עון. ואזבחה באהלו, שאביא הקרבנות בבית המקדש. זבחי תרועה, לשון תרועים (ב, טו), פירוש שברות רוחו. ולשון ריעות ואחווה. פירוש שעל ידי שברות רוחו יזכה להביא הקרבנות, ולהתחבר להקב"ה שנקרא (משל כו ט) ריעך ורעי אביך. אשירה, אומר שירה. ואמרה, אומר העריצים ומסכים המבדילים כדי שלא ימנעוני, ואמרה לה", עכ"ל שו"ק.

בסוכה אפשר לומר גירא בעינא דשטנא

לפי מה שראינו לעיל (מדברי הגר"א ועוד) שמרומז כאן על 'מאני קרבא' שזוה מראים ישראל שנצחו את השטן במלחמה, היה מקום להקשות איך שייך לעשות כן, הרי ראינו בחז"ל שלא ראוי להתגרות בשטן. ע"ז מיישב הגר"ש קלוגר זה לשונו: "ונ"ל הכונה, הדנה הלולב מרמז להיות גירא בעינא דשטנא כמשחז"ל בפ"ד קדושין (א, א), אך בכל השנה יש להתיירא מלומר כן פן יתגרה בו השטן כמשחז"ל שם. אך בסוכות בזמן שישראל צפונים בסוכה בצל כנפיו ית', אז אין אחריות מן השטן אז יכול לומר ולעשות גירא בעינא דשטנא. ולכך אמר "כי יצפני בסוכו ביום רעה יסתירני" אז יכול אני לומר "עתה ירום ראשי על אויבי" ואראה לו גירא לעיניו, וא"ש בעזה"י. ולכן כתבו המקובלים (פרי עץ חיים שער הלולב פ"ג) ליטול הלולב בסוכה, נראה שהוא מהאי טעמא, דבלא"ה אין לומר גירא בעינא דשטנא, והבן.

מרמז על פרי החג

והרה"ק הפנים יפות מפרש שהזבחי תרועה הכוונה שע"י קרבנות המוסף שבימי הסוכות נכניעים האומות, וזה לשון קדשו: "ועתה ירום ראשי פירוש בימי המקדש שהיו מקריבין שבעים פרים, להכניע שבעים שרים שהולכין ומתמעטין בכל יום, ואמר ואזבחה באהלו זבחי תרועה, על שם השלמים והשיר והחצוצרות כדכתיב (במדבר ז, ט) וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו'".

בעל תשובה יכול לומר שירה

עוד ראינו דבר נפלא בדברי מרנא חת"ם סופר זיע"א שהבעל תשובה מודה ומשבח שנמחל עונותיו, וזה לשון קדשו: "ע"ד שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מ"ט אין ישראל אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים, ואמר הקב"ה ספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפני ויאמרו שירה (עיינו י"ע), שהכוונה שהיה להם לומר שירה על שביים זה יהפכו עונותיהם לזכיות, אך אינם בטוחים בזה, כי הדבר שקול, וספרי חיים של צדיקים הנקראים חיים, ושל רשעים גמורים הנקראים מתים פתוחים, ואין יאמרו ישראל שירה והלל. ואמנם כל בעל תשובה שיוודע בנפשו שהוא בעל תשובה גמור ויתהפכו זדונותיו לזכיות הוא יאמר שירה, על כן אמר ואזבחה באהלו זבחי תרועה בראש השנה, ואשירה ואזמרה לה' באמירת הלל.

מ. יחיאל מיץ